

Корольчук В.В., старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ЩОДО СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Слово «корупція» в перекладі з латинської означає «підкуп» і згідно з енциклопедичним словником «корупція - це пряме використання посадовою особою прав, пов'язаних з його посадою, з метою особистого збагачення». У загальному вигляді корупцію можна визначити як соціальне явище, яке охоплює всю сукупність діянь, пов'язаних з неправомірним використанням особами наданої їм влади та посадових повноважень з метою задоволення особистих інтересів чи Інтересів третіх осіб, а також Інших правопорушень, що створюють умови для вчинення корупційних діянь або їх приховування. Поняття "корупційний злочин" і "корупційне

правопорушення" вжиті у Конвенції про кримінальну відповідальність за корупцію, прийнятій 4 листопада 1998 року. Отже, вони є загально визнаними у міжнародному праві, що дає підставу для виокремлення такого виду злочинності, як корупційна.

В Україні корупція є однією з проблем, які потребують невідкладного розв'язання. Вона становить значну загрозу демократії, реалізації принципу верховенства права, соціальному прогресу, національній безпеці, становленню громадянського суспільства та Європейського майбутнього України.

Офіційна статистика веде облік корупційних правопорушень, визнаних такими згідно із Законом України "Про боротьбу з корупцією". Загалом за рік складається від трьох до п'яти тисяч адміністративних протоколів про корупційні правопорушення, вчинені переважно особами, які займають посади державних службовців.

Значного поширення набули підкуп осіб, уповноважених на виконання функцій держави ("корупційний лобізм"), а також виконання державними службовцями незаконних, корупційних за змістом посередницьких функцій у відносинах третіх осіб з органами державної влади, що стало явищем не ситуативним, а постійним. Мають латентний характер й інші види корупційних проявів, зокрема сприяння влаштуванню на роботу своїх родичів, близьких, знайомих, отримання "комісійних" від учасників процедур державних закупівель, неофіційне "спілкування" з представниками підприємств, організацій, що належать до сфери управління або мають договірні відносини з органами державної влади, ведення підприємницької діяльності через підставних осіб або родичів чи близьких, отримання не передбачених законом пільг, привілеїв та подарунків у дні особистих та державних, релігійних свят. До найпоширеніших корупційних діянь належить хабарництво. Складною залишається ситуація, зокрема, в органах судової влади.

Характерними рисами корупції в Україні є:

1) залежність рівня та форм корупції від загального стану формування демократичних інститутів;

2) несистемне, часто науково необґрунтоване реформування основних інститутів (адміністративні процедури, податкова система, регуляторна діяльність держави, розв'язання соціальних проблем тощо);

3) набуття корупцією ознак системного явища через ураження життєво важливих інститутів суспільства та перетворення її на функціонально важливий спосіб їх існування;

4) неефективність політичних ініціатив у сфері боротьби з корупцією;

5) зміцнення в суспільстві стереотипів терпимого ставлення до корупції, поєднання в масовій свідомості визнання суспільної шкоди корупції і готовності обирати корупційні шляхи розв'язання проблем, що призвело до нездатності громадян брати активну участь в антикорупційних діях;

6) ураження корупцією органів державної влади, органів місцевого самоврядування;

7) слабкість інститутів громадянського суспільства. Засоби масової інформації, залежні часто від власників та органів державної влади, здебільшого уникають об'єктивного висвітлення цих проблем. Громадянські ініціативи не підтримуються через зневіру та суспільну апатію більшості населення. Неурядові організації переважно ослаблені, залежні від осіб, які надають їм фінансову підтримку.

Наведені фактори корупції є лише частиною основних детермінант, які обумовлюють корупцію в нашій країні. Тому з метою вдосконалення правових та організаційних засад запобігання і протидії корупції необхідно як найшвидше мобілізувати зусилля всіх державних і громадських органів в Україні.

Для здійснення заходів, пов'язаних із подоланням корупції в органах державної влади та запобіганням її виникненню, необхідно чітко уявляти масштаби цього явища. Таке уявлення має ґрунтуватися як на даних офіційної статистичної звітності, так і на результатах оцінки суспільством відповідних процесів.

Запобігання корупції - це стратегічний напрям антикорупційної політики будь-якої держави. Будучи складовою такої діяльності, запобігання корупції у правоохоронних

органах водночас є також складовою протидії злочинності. Отже, воно базується на тих загальних засадах запобігання злочинності, які вироблені теорією та практикою протидії злочинності.

Основним завданням запобігання корупції в Україні є створення такої системи соціальних зв'язків за якої істотно (до мінімуму) зменшується імовірність виникнення ситуацій корумпування працівників. Іншими словами, йдеться про створення сприятливих умов для чесного і законного виконання службовцями своїх службових обов'язків і несприятливих умов для зловживання ними (службовцями) своїми службовими повноваженнями. В результаті виконання такого завдання створюється система, яка, з одної боку, передбачає дієві стимули до правомірної поведінки, з іншого - істотно обмежує для осіб, уповноважених на виконання функцій держави, можливість зловживати владними повноваженнями в корисливих та інших особистих чи корпоративних інтересах. Вона робить корумповану поведінку правоохоронців соціально не вигідною.

Запобігаючи корупції в Україні, як негативному соціальному явищу, необхідно реалізувати комплекс соціально- економічних, організаційно-управлінських, політичних, правових, ідеологічних, виховних, технічних та інших заходів.

Зазначене можна здійснити шляхом вжиття таких запобіжних заходів:

забезпечення правової, організаційної, фінансової незалежності судової влади, існування неупередженого і справедливого суду. Незалежний, неупереджений і справедливий суд - запорука дотримання законності у всіх сферах соціального життя, у тому числі в сфері реалізації влади;

активного сприяння розбудові громадянського суспільства, функціонуванню його базових інститутів. Розвинуте громадянське суспільство - одна з основних передумов ефективного запобігання корупції у правоохоронних органах. Його основні інституції примушують правоохоронців працювати в його інтересах. Сприяючи прозорості функціонування правоохоронних структур, вони створюють

сприятливі умови для запобігання корупції, виявлення фактів корупційних правопорушень та притягнення винних осіб до передбаченої законом відповідальності;

прийняття закону про відшкодування шкоди, завданої фізичним або юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадових осіб правоохоронних органів під час здійснення ними своїх повноважень;

розроблення та прийняття закону про державний фінансовий контроль за декларуванням доходів і їх витрачанням особами, що працюють у органах державної влади, для забезпечення відкритості та прозорості діяльності цих осіб під час виконання покладених на них обов'язків;

проведення перевірки законності утворення організацій (фірм, агентств тощо), діяльність яких пов'язана з виконанням за відповідну плату дозвільних функцій державних органів влади;

забезпечення виваженої та поміркованої оптимізації чисельності працівників правоохоронних органів;

проведення реформування системи оплати праці працівників правоохоронних органів;

створення єдиного державного банку даних про осіб, які були засуджені або притягнуті до адміністративної відповідальності за корупційні діяння, з метою використання цієї інформації під час проведення спеціальної перевірки кандидатів на посади працівників державних органів влади та працівників, які вже займають такі посади;

спрощення процедур прийняття управлінських та інших рішень, зменшення службової залежності, належного матеріального забезпечення;

уникнення функціональних конфліктів у діяльності державних органів влади, насамперед стосовно поєднання контрольно-дозвільних та господарських функцій;

скорочення випадків прийняття працівниками державних органів влади відвідувачів сам-на-сам, здійснення контролю за діяльністю держслужбовців на робочому місці, влаштування по можливості приміщень із „скляними перегородками” для осіб, що працюють з відвідувачами;

вжиття заходів щодо зменшення безпосередніх контактів громадян і представників юридичних осіб з державними органами влади, зокрема шляхом впровадження системи електронного документообігу та електронного цифрового підпису;

запровадження спеціальної опіки над едержслужбовцями, що беруть участь у реалізації управлінських процедур, в ході яких найбільш часто вчиняються корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією;

постійного врахування рівня службового та психологічного навантаження на кожного підлеглого працівника;

створення ефективного механізму доступу громадян і, насамперед, журналістів, до інформації про діяльність державних органів влади;

чіткого визначення приписів і процедур поведінки працівників державних органів при прийнятті управлінських рішень, що заборонить їм у багатьох випадках діяти на власний розсуд, зловживати наданими їм повноваженнями;

створення громадських приймалень, телефонів довіри, спеціальних поштових скриньок, Інтернет - ліній, що дасть змогу систематично отримувати від громадян, підприємств, установ та організацій інформацію про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією у державних органах влади;

включення до тематичних планів засобів масової інформації публікацій, теле- та радіопередач, присвячених запобіганню корупції у державних органах влади;

запровадження системи постійного інформування суспільства про вчинені корупційні правопорушення у державних органах влади, осіб, винних у їх вчиненні, та заходи правового реагування щодо таких осіб. Така система має, зокрема, включати обов'язкове поширення відповідними державними органами і судами через свої прес-служби чи в інший спосіб зазначеної інформації;

інформування населення про розташування органів, що ведуть боротьбу з корупцією, часи їх роботи та контактні телефони посадових осіб цих органів;

випуск спеціальної літератури: популярних юридичних посібників, збірників актів законодавства, бюлетенів, плакатів тощо;

визначення механізму взаємодії органів, які ведуть боротьбу з корупцією, з іншими органами, на які згідно із законодавством покладається оперативне, технічне, інформаційне та інше забезпечення боротьби з корупцією;

запровадження єдиної системи міжвідомчої статистики щодо справ про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією.

На основі викладеного, слід зазначити, що усунення, нейтралізація чи обмеження дії соціальних передумов корупції у державних органах влади потребує системних змін в основних сферах соціального життя, насамперед у функціонуванні публічної влади.

Високої ефективності у виявленні корупційних правопорушень можна досягти лише за умови тісної взаємодії правоохоронних органів із органами державної влади, інститутами громадянського суспільства, а також комплексного вжиття відповідних антикорупційних заходів. Крім того, реалізація антикорупційних заходів повинна забезпечуватись належними механізмами відповідальності. Такий підхід відповідає базовим засадам формування антикорупційних стратегій у сучасному світі.

Отже якщо будуть виконані всі ці перераховані вище пункти то корупцію в Україні можна буде звести до мінімуму.

Список використаних джерел

1. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології (теорія і практика): Підруч. У 3-х кн. - К.: Ін Юре, 2007.
2. Голіна В.В. Попередження злочинності: Конспект лекцій. - Х.: Укр. юрид. акад., 1994.

3. Кримінологія: Навчально-методичний комплекс // Укладачі: Василевич В.В., Кулакова Н.В., Піщенко Г.І., Соловей О.О. - К.: НАВС. - 2011. - 260 с.
4. Закон України “Про засади запобігання і протидії корупції” від 7 квітня 2011 року № 3206-УІ.